

Drahomír JANČÍK – Eduard KUBŮ (eds.), *Nacionalismus zvaný hospodářský: Střety a zápasy o nacionální emancipaci/ převahu v českých zemích (1859–1945)*.

Praha, Dokořán 2011, 735 s., ISBN 978-80-7363-351-6

„Přes veškeré podnikatelské iniciativy i snahy o ofenzivní prosazování českého hospodářského nacionalismu nebyla česká kapitálová síla v Čechách, resp. českých zemích ani před první světovou válkou, ani v jejím závěru tak velká, aby se mohla rovnat německé. Tento handicap pak Češi roku 1918 i později politicky vyvažovali tím, že se ocitli na straně vítězů, a díky tomu si mohli vybudovat „svůj“ vlastní stát.“ (s. 78)

Autorský kolektiv tvořený zejména členy Ústavu hospodářských a sociálních dějin Filozofické fakulty UK vydal práci, která si klade za cíl popsat stav dosavadního bádání v relativně opomíjené části českých sociálních a hospodářských dějin – hospodářského nacionalismu. Kniha je časově ohraničena lety 1859–1945, místně si pak všímá prostor Čech, méně Moravy a rakouského prostoru, téměř vůbec oblasti Slovenska a Podkarpatské Rusi. Výpravná, více než sedmisetstránková publikace je členěna do tří hlavních celků podle období: první světové války, první republiky a let 1938–1945. Je doplněna bohatým obrazovým materiálem, tabulkami, grafy a také místním a jmenným rejstříkem.

Jednotlivé větší celky jsou uvozeny základními studiemi, které jsou doplňovány exkursy buď do regionálních dějin, či ke konkrétním tématům. Prostoru se tak dostane českým i německým hospodářským spolkům, sporu o „rodnou hroudu“, nostrifikaci či pozemkové reformě. Texty jsou připravovány se zvláštním zřetelem na česko-německé soupeření a významnou úlohu v nich hraje Živnobanka.

Hospodářský nacionalismus byl nedílnou součástí emancipace českého národa před první světovou válkou. Dominantní postavení ve výrobním a hospodářském segmentu drželi Němci (v knize často zmiňováni jako německo-židovští) podnikatelé. Česká cesta byla zpočátku charakterizována jako nacionalismus konzumní, který definuje nákup zboží či služeb Čecha Čechem jako projev vlastenečství. Výrazným českým specifíkem bylo také vytvoření sítě finančních svépomocných organizací – kempelíček, které výrazně urychlily hospodářský vzestup českých zemí. Teprve od šedesátých let 19. století dochází k rozvoji nacionalismu kapitálu (zejména se zakládáním první ryze českých vlasteneckých bank) a také trhu práce.

Zajímavou rovinnou textu je postavení nižších tříd ve společnosti, zejména dělníků. Zatímco ve středních a vyšších vrstvách obyvatelstva rezono-

vala idea hospodářského nacionalismu poměrně silně, autoři si pohrávají s myšlenkou, že zaobírat se původem zboží/služeb mohli pouze ti, kteří na to měli peníze a čas. Ostatní museli vyjít tak, jak uměli, dělníky nevyjímaje. U nich je zajímavé také sledovat odstranění nacionalismu (nejenom hospodářského) ve prospěch své sociální třídy.

Období první republiky je charakterizováno postupným uklidněním nacionálně-hospodářských třenic a zvýšením pragmatismu ze strany jednotlivých protagonistů. Mladý československý stát se sice snažil o uchopení dominantního hospodářského postavení do českých rukou, to se ale nikdy zcela nepodařilo. Došlo „pouze“ k omezení vlivu zahraničního (zejména německého a rakouského) kapitálu na chod československého hospodářství. Myšlenky hospodářského nacionalismu byly na denním pořádku zejména v oblasti pohraničí.

Čas válečných útrap je obsahově nejméně rozsáhlou částí knihy, což bohužel platí i z hlediska přínosu. Otázky spojené s hospodářským nacionalismem v protektorátu Čechy a Morava, otazníky v míře hospodářské kolaborace a další témata zůstávají i nadále moderní historiografií nezodpovězeny a představují tak výzvu do budoucna a cíl dalšího bádání.

Knihou *Nacionalismus zvaný hospodářský* přináší komplexní pohled na složitou problematiku hospodářských dějin a stává se tak povinnou četbou pro všechny, kteří se tímto tématem v daném období zabývají. Pro její objevnost a čtivost ji však lze doporučit i široké čtenářské veřejnosti. Přestože se kniha vyhýbá některým tématům spojeným s fenoménem hospodářského nacionalismu zejména v období druhé světové války, jedná se vynikající práci přínosnou nejen pro svoji šíři záběru, ale i pro komplexní pohled, první v současné české historiografii.

Jiří TEJKAL